

איזהו בן שמונה חדשים שאינו בן קיימא, כל שלא כלו לו חדשיו, כלומר: בזמן הלידה הדין תלוי ולא בסימנים.

רבי אומר: סימנין מוכיחין עליו שהוא בן שמונה חדשים, שעררו וצפרניו שלא גמרו.

הרי למדת לדעת רבי: טעמא דלא גמרו שעררו וצפרניו הוא דלא הוי בן קיימא.

הא נולד לשמונה חדשים, וגמרו שעררו וצפרניו, אמרינן: האי ולד בר שבעה חדשים הוא [נגמרה צורתו לסוף שבעה חדשים] ואישתהויי הוא דאישתהי [נשתהה במעי אמו אחר שנגמר, ויצא לשמונה חדשים], ונמצא שבן קיימא הוא כשאר יולדות לשבעה חדשים.

ומקשינן: אלא הא דעבד רבי אבא תוספאה עובדא באשה שחלך בעלה למדינת הים, ואישתהי הבעל במדינת הים עד תריסר ירחי שתא [שנים עשר חודש] ואז ילדה אשתו, ואכשריה רבי אבא לולד לבוא בקהל, ומשום שאנו תולים: לא מאחר נתעברה וממזר הוא, אלא מבעלה נתעברה קודם

להחזיקו כבן קיימא להתאבל עליו ולפטור את אמו מן החליצה [מאירי] אלא אם כן חי עד עשרים שנה, ועד אז ספק נפל הוא. (13)

ותמהינן: ובן שמונה מי קהיי [וכי אטו הנולד לשמונה חדשים בן קיימא הוא]!?

והתניא: בן שמונה חדשים הרי הוא כאבן ואפור לטלטלו בשבת מפני שאינו בן קיימא, אבל אמו שוחה עליו ומניקתו, מפני הסכנה של האם והולד. (1)

ב-9

ומשמע לגמרא עכשיו, שאין חילוק בין גמרו סימניו ללא גמרו סימניו, ותיקשי לרבי אבהו.

ומשינינן: הכא במאי עסקינן, (2) כשגמרו סימניו, כלומר: הואיל וגמרו סימניו הרי הוא בר קיימא אם הגיע לגיל עשרים, וכדעת רבי (3) בברייתא שמביאה הגמרא, והשמיענו רבי אבהו: מכל מקום אין מחזיקין אותו בבן קיימא אלא כשהגיע לגיל עשרים וחי.

דתניא:

בדבריהם שם].

2. לשון "הכא במאי עסקינן" אינו מדוקדק כל כך, שהרי ודאי אנו דנים על סימני בן שמונה, ואף המקשה ידע כן.

3. נתבאר על פי רש"י; ואולם התוספות פירשו את דברי רבי אבהו אליבא דרבנן החולקים על רבי ואין סומכים על הסימנים, והשמיענו רבי אבהו: מכל מקום אם גמרו סימניו ואף חיה עד עשרים זה ודאי בן קיימא הוא.

13. כן פירש רש"י; "והקשו עליו: דהיאך אפשר לומר כן שיהא גיבור ואיש מלחמה ועושה עסקיו בשוק ונדון אותו בספק נפל?!", לשון הריטב"א; וראה שם ביאור אחר שהנידון הוא לענין גדלות, כי הנולד לשמונה חדשים תולים את שתי השערות שהביא קודם לכן, כשומא בעלמא.

1. כן פירש רש"י בסוגייתנו; אבל בשבת קלה א פירש: מפני שחלב הרבה יש בדדיה ומביאה לידי חולי, וכן פירשו התוספות שם, והוסיפו: ולא חיישינן שמא תלטל אותו, [וראה עוד

צורתו, אלא שנשתהה במעי אמו עד החודש השמיני. (6)

תנו רבנן: איזהו סריס חמה, כל שהוא בן עשרים ולא הביא שתי שערות, ואפילו הביא שתי שערות לאחר מכאן, הרי הוא כסריס לכל דבריו.

ואלו הן סימניו להחזיקו בסריס מלבד אי הבאת שתי שערות:

כל שאין לו זקן, כלומר: שלא נתמלא זקנו, ואפילו שיש לו שערות בזקן, [תוספות]. (7)

ושערו לקוי [דק ורך ביותר, רש"י ומאירי].

ובשרו מחליק [חלק כשל אשה] ואינו שער כדרך שאר אנשים.

שיצא למדינת הים, ונשתהה העובר במעי אמו שלשה חדשים לאחר שנגמרה צורתו לסוף תשעה חדשים —

כמאן, כדעת מי הוא שעשה כן רבי אבא, האם כרבי דאמר: משתהא הולד במעי אמו אחר שנגמרה צורתו?! (4)

ומשנינן: כיון דאיבא רבן שמעון בן גמליאל דאמר נמי: משתהי הולד במעי אמו אחר שנגמרה צורתו, הרי נמצא כי כרבים הוא דעבד רבי אבא ולא כיחיד.

דתניא: רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שנשתהא שלשים יום באדם, תינוק שחי אחר לידתו שלשים יום אפילו (5) נולד לשמונה חדשים הרי זה אינו נפל, מפני שאנו אומרים: לשבעה חדשים נגמרה

סימניו וגם חי עשרים שנה הרי זה בר קיימא. דעת רבן שמעון בן גמליאל: אפילו שהיה שלשים יום בלבד, ואפילו לא גמרו סימניו, הרי זה בר קיימא.

ואולם הריטב"א הביא בשם יש מפרשים, דלרבן שמעון בן גמליאל אין די בשהיית שלשים יום בלבד אלא אם כן גמרו סימניו, ודעת הריטב"א עצמו נוטה שלא כדעה זו, משום דכן נראה יותר לפי לשונו.

7. כל שלא נתמלא זקנו — ואפילו הביא שתי שערות בזקן — אינו יוצא מכלל סימן "אין לו זקן", וגם חשוב הוא כמי שלא הביא שתי שערות, כי אין שתי שערות מועילים להיות סימן גדלות אלא כשהם גדלים בשאר מקומות שבגוף, אבל שערות בזקן אינם סימן גדלות, תוספות; ודעת הרמב"ם היא, שאף בשאר מקומות שבגוף אין שתי שערות חשובים סימן גדלות, אלא בבית הערוה בלבד.

4. תמהו התוספות לפי פירושו של רש"י בדעת רבי אבהו שהיא כרבי, דאם כן למה מתמהת הגמרא על רבי אבא שעשה כרבי יותר מעל רבי אבהו שאמר את דינו כרבי; ומכח זה פירשו כפירושה הנזכר לעיל בהערה; וראה בריטב"א שיישב קושיא זו.

5. ביארו התוספות כי לדעת רבן שמעון בן גמליאל, אפילו הנולד לשבעה או לתשעה חדשים ולא שהה שלשים יום הרי זה ספק נפל; ומאידך, אפילו הנולד לשמונה חדשים ושהה שלשים יום הרי זה בר קיימא.

6. נמצאת אומר, שלש שיטות יש בתינוק שנולד לשמונה חדשים:

דעת תנא קמא בברייתא הקודמת: אין זה בן קיימא אפילו חי הרבה לאחר שנולד ואפילו גמרו סימניו.

דעת רבי, כפי שפירשה רבי אבהו: אם גמרו

רבי יהודה בן יאיר אומר: כל שאין מימיו [מימי רגליו, רמב"ם ומאירי⁽⁸⁾] מעלין רתיחות, והוא הקרוי "קצף", [מאירי].

ויש אומרים: כל המטיל מים, ואין עושיין כיפה [קילוח ארוך למרחוק, ועגול ככיפה].

ויש אומרים: כל ששכבת זרעו דוחה [צלולה כמים ואינה קשורה כלובן ביצה, רש"י ומאירי].

ויש אומרים: כל שאין מימי רגליו מחמיצין [מסריחים כששוהים בכלי].

אחרים אומרים: כל שרוחץ בחמין בימות הגשמים, ואין בשרו מעלה הבל [אדים].

רבן שמעון בן אלעזר אומר: כל שקולו לקוי, דק וכעין צפצוף ואין ניכר בין קולו של איש לאשה, [מאירי].

ואיזו היא איילונית:

כל שהיא בת עשרים⁽⁹⁾ ולא הביאה שתי שערות, ואפילו הביאה שתי שערות לאחר מכאן, הרי היא כאיילונית לכל דבריה.

ואלו הן סימניה להחזיקה באיילונית לבד אי הבאת שתי שערות:

כל שאין לה דדים.

ומתקשה בשעת תשמיש [תשמיש קשה עליה].

רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל שאין שיפולי מעיה כנשים [אין לה כמין כף מעל אותו מקום].

רבי שמעון בן אלעזר אומר: כל שקולה עבה, ואינה ניכרת בין אשה לאיש.

השמועה הבאה מתבארת על פי שיטת התוספות.

איתמר: סימני סריס⁽¹⁰⁾ שנזכרו בכרייתא דלעיל, נחלקו בו אמוראים אם צריך את כולם או את חלקם כדי להחזיקו כסריס חמה:

רב הונא אומר: עד שיהו בו כולם.

רבי יוחנן אומר: אפילו באחד מהן, ומפרש לה ואזיל.

היבא דהביא אפילו שתי שערות בלבד בזקן, כולי עלמא לא פליגי — ואפילו רבי יוחנן מודה — דאינו סריס עד שיהיו בו כולן. כלומר: שלא יתמלא זקנו יחד עם שאר הסימנים שנשנו בכרייתא.

כי פליגי, בשלא הביא אפילו שתי שערות בזקן.

ובאופן זה בלבד הוא שאמר רבי יוחנן: סימן זה לבדו מועיל להחשיבו כסריס, ואילו לדעת רב הונא: אפילו באופן זה אינו מוחזק להיות סריס עד שיצטרפו אליו שאר הסימנים.

זכר ובין בנקבה הגיל הוא עשרים שנה.

10. נידון שמועתנו הוא על סימני הסריס, שאמרו עליהם בכרייתא לעיל: ואלו הן סימניו,

8. מסתבר שכן היא הגירסא בגמרא, וכמו שאמרו: אין מימי רגליו מחמיצין.

9. ברייתא זו כדעת בית הלל היא, הסוברים: בין

ומקשינן: ואלא הא דאמר להו רבה בר אבוח לרבנן [ביקש רבה בר אבוח מהחכמים]: עיינו ביה ברב נחמן [צאו והתבוננו ברב נחמן] — שלא היה לו זקן —

והיה, אי בשרו מעלה הבל, אם כן אינו סריס,

איתוב ליה ברת [אתן לו את בתי לאשה]!

נמצאת למד מדברי רבה בר אבוח שאין די במה שאין לו זקן להחזיקו כסריס, ואם כן כמאן סבירא ליה לרבה בר אבוח? **כרב הונא** האומר: אפילו כשלא הביא שתי שערות בזקן צריך שיהיו בו כולם, ולפיכך אם היה חסר לו לרב נחמן הסימן שאמרו: אין בשרו מעלה הבל, הרי שאינו סריס?!

ומשנינן: **לא** כאשר סלקא דעתין שלא היו לרב נחמן אפילו שתי שערות בזקן, אלא: **רב נחמן סיכי דיקנא** [יתדות הזקן, כלומר: שערות בכמה מקומות בזקנו] **הוי ליה**.

נמצא, שלא היה ברב נחמן אותו הסימן שלדעת רבי יוחנן די בו כדי להחזיקו כסריס — דהיינו: אין לו שתי שערות בזקן — ולפיכך אם לא נמצאו בו ברב נחמן כל שאר הסימנים הרי שאינו סריס.

שנינו במשנה: **הסריס לא חולץ ולא מייבם וכן איילונית לא חולצת ולא מתייבמת:**

ודייקין: **קתני סריס דומיא דאיילונית** —

מה "איילונית" **בידי שמים** היא, אף "סריס"

כסריס **בידי שמים** [כלומר: סריס חמה שהוא לקוי ממעי אמו] עוסקת משנתנו, ובזה הוא שאמרו: הסריס לא חולץ ולא מייבם,

ונמצאת **סתמא דמשנתנו כרבי עקיבא**, דאמר: סריס **בידי אדם** אין אכן בעי חליצה הואיל והיתה לו שעת הכושר, **בידי שמים** הוא **דלא** בעי חליצה, הואיל והיתה לו שעת הכושר.

שנינו במשנה: **הסריס שחליץ ליבמתו לא פפלה**, בעלה פסלה:

השמועה הבאה מתבארת על פי הריטב"א.

א. לעיל דף סא ב תניא: "זונה" שאסרה התורה לכהן היא זונה כשמה [לשון טועה, שטועה מתחת בעלה לאחרים, רש"י] דברי רבי אליעזר.

[דלרבי אליעזר אין זונה אלא אשת איש, רש"י].

רבי עקיבא אומר: זונה זו מופקרת.

רבי יהודה אומר: זונה זו איילונית.

וחכמים אומרים: אין זונה אלא גיורת ומשחררת ושנבעלה בעילת זנות" [כגון אחד מכל העריות וכגון בת ישראל לנתין וממזר, רש"י].

ב. לדעת חכמים כל הנבעלת בעילת איסור הרי היא זונה⁽¹¹⁾ ובלבד שיהא "זר אצלה

11. כן היא גם שיטת רש"י, שכל הנבעלת בעילת איסור ואפילו למי שאינו חייבי כריתות הרי היא נעשית זונה, וכמבואר ברש"י ס א וס ב,

וכן על סימני האיילונית, ואין בכלל שמועתנו אי הבאת שתי שערות, ולעולם אינו סריס חמה ולא איילונית אלא אם כן לא הביא שתי שערות.

מעיקרא" (12).

אבל אם היה מותר לה תחילה ואחר כך נאסרה עליו, אינה נעשית זונה.

ג. נבעלה לחייבי כריתות, הרי היא זונה אפילו אם אינו זר אצלה מעיקרא.

ודייקנן: **טעמא דבעלה הוא** [הסריס] דפסלה מן הכהונה משום שנבעלה לאשת אחיה שלא במקום מצוה. (13)

הא אם בעלה **אחר** והיו לו עוד אחים בריאים שהיא זקוקה להם **לא** נפסלה מן הכהונה ואף שאסורה היא לכל אדם קודם שחלצה; ואם כן:

א-א **לימא תיהוי משנתנו תיובתא דרב המנונא.**

דאמר: שומרת יבם שזינתה — פסולה ליבמה כאשר איש שזינתה תחת בעלה,

האסורה לבעלה. ולשיטתו, זונה היא ואסורה לכהונה. ותיקשי ממשנתנו, שלא פסלה לכהונה את זו שהיא שומרת יבם לאחים הבריאים, אלא אם כן זינתה עם אחי בעלה הסריס?!

כלומר: הניחא אם לא סבירא לן כרב הונא, הרי אינה נעשית זונה כיון שאין האחר זר אצלה מעיקרא, כי קודם שנישאת לזה היתה מותרת לו, ולכן לא עשאה זונה.

אבל לרב המנונא, שהוא משוה שומרת יבם שזינתה לאשת איש שזינתה, הרי היא זונה ופסולה לכהונה. (1)

ומשנינן: **לא** כאשר דייקת, שאם זינתה עם אחר אינה פסולה לכהונה, ממה שלא שנינו אלא בעלה הסריס, ולא אחר, פסלה.

אלא **הוא הדין אפילו** אם נבעלה **לאחר** — נמי נפסלה לכהונה.

ובתוספות שם חלקו על זה.

12. דין זה שכתב הריטב"א שאין אשה נעשית זונה אלא אם כן נבעלה למי שהוא זר אצלה מעיקרא, חידוש הוא, ובגמרא לעיל סט א מצינו כן לגבי הנפסלת משום "ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל", אבל לענין זונה לא מצינו תנאי זה, וראה בהערות הרב המגיה לריטב"א הנדמ"ח ציון 951.

13. ואף שאינו זר אצלה מעיקרא, שהרי קודם שנישאת לאחיו מותרת היא לו, מכל מקום כיון דחייבי כריתות היא לא בעינן זר אצלה מעיקרא.

1. לשון הריטב"א הוא: "טעמא דבעלה הוא, פירש רש"י משום דנפסלה לכהונה, שהרי

נבעלה לחייבי כריתות והוא לה זונה, הא לאחר כשירה לכהונה ודלא כרב המנונא, דאילו לדידיה הוא כאשר איש שזינתה וזונה פסולה לכהונה, אבל לדידן אע"ג דחייבי לאוין הוא לא הוא זונה ליפסל לכהונה דלא חשיב זר אצלה מעיקרא, אבל בחייבי כריתות לא בעינן זר אצלה."

ויש לפרש הטעם שלרב המנונא הוי שומרת יבם שזינתה בכלל זונה אע"ג דאינו זר אצלה מעיקרא, בשני אופנים:

האחד: כיון דלרב המנונא חשובה שומרת יבם שזינתה כאשר איש שזינתה, אם כן דינה כאשר איש גם להיאסר לכהונה מדין זונה, ובאשת איש הרי היא אסורה כיון שחייבי כריתות היא, ולזה נוטה לשון הריטב"א, שסיים: